

Крільо Олена Василівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

УМОВИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Однією з новітніх педагогічних технологій, що відповідає вимогам реформи освіти є технологія розвитку критичного мислення. Дана технологія є особистісно зорієнтованою та дозволяє вирішувати широкий спектр освітніх завдань: навчальних, виховних і розвиваючих.

Над концептуальними положеннями та науково-методичним забезпеченням педагогічної інноватики з розвитку критичного мислення активно працюють українські науковці І. Бех, І. Богданова, Л. Даниленко, І. Дичківська, М. Дмитренко, О. Дубасенюк, В. Паламарчук, І. Підласий, В. Телянчук та інші. Теоретики і практики психолого - педагогічної науки вважають, що нове у педагогіці - це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувались, а й той комплекс елементів педагогічного процесу, який дає змогу ефективно вирішувати завдання розвитку і саморозвитку творчої особистості.

Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Практика навчання у закладах освіти та психолого-педагогічні дослідження довели необхідність відмовитися від уявлень про навчально-виховний процес як процес повідомлення і передачі інформації.

Роль сучасного вчителя не лише в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж у підручнику, повідомити учням інформацію, а в тому, щоб стати організатором пізнавальної діяльності, у якій головним суб'єктом у системі «педагог-учень» стає саме учень. Цим вимогам відповідають інноваційні педагогічні технології. Однією з перспективних інноваційних технологій є проблемне

навчання, сутність якого полягає в тому, що воно ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем в процесі самостійної дослідницької діяльності.

Проблемне навчання – це така організація навчального процесу, яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну пізнавальну діяльність учнів для їх вирішення, у результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями, розвиток розумових здібностей. Відтак суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує учня, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення [4, с. 41-43].

Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння школярами знань проблемним шляхом, що складається з таких етапів: організація проблемної ситуації (педагог – створює проблемну ситуацію, учень – усвідомлює суперечності у навчальному матеріалі, який вивчається); формулювання проблеми (педагог – організовує обміркування проблеми та її формулювання, учень – формулює навчальну проблему); індивідуальне або групове вирішення проблеми суб'єктами учіння (педагог – організовує вирішення проблеми, формулювання гіпотези, учень – висуває гіпотезу, яка пояснює досліджувану навчальну проблему); верифікація (перевірка, тлумачення і систематизація) отриманої інформації (педагог – організовує перевірку гіпотези, учень – перевіряє гіпотезу шляхом експерименту, вирішення завдань, наукового пошуку тощо); використання засвоєних знань у теоретичній та практичній діяльності (педагог – організовує узагальнення результатів попередніх дій і використання здобутих знань на практиці, учень – аналізує отримані результати. Формулює висновки, використовує їх у практичній діяльності) [2].

Доцільність створення проблемних ситуацій очевидна, тому слід відмітити способи їх створення на уроках математики:

1. Підведення учнів до обґрунтування неочевидних залежностей.
2. Пропедевтичні завдання. Такі завдання пропонують перед вивченням нового матеріалу і на уроці, і як домашні. Вони активізують увагу учнів, служать базою для створення проблемних ситуацій і самостійного розв'язування навчальної проблеми.
3. Підведення учнів до самостійних індуктивних висновків.
4. Розв'язання підготовчих вправ та задач.
5. Створення ситуації вибору, підведення учнів до висновків, що суперечать їх попереднім уявленням.
6. Організація дискусії. Проблемні ситуації виникають тоді, коли вчитель ставить перед учнями проблемне питання й організовує його обговорення.
7. Порівняння нового поняття з вивченим раніше [1, с. 23-25].

Урок математики – ідеальний матеріал для створення проблемних ситуацій. Саме на цих уроках в учнів виникають питання: «Чому?», «Як?», «Звідки?». Проблемна ситуація при навчанні математики виникає абсолютно

природно, не вимагаючи ніяких спеціальних вправ, штучно підібраних ситуацій. По суті, не тільки кожна текстова задача, але і половина інших вправ, представлених в підручниках математики, є свого роду проблемними, над вирішенням яких учень повинен задуматися, звісно, якщо не перетворювати їх виконання на суто тренувальну роботу, пов'язану з рішенням по готовому, даному вчителем зразку.

Конструктивну основу зазначеної технології становить базова модель трьох стадій організації навчального процесу: «Виклик – осмислення – рефлексія». Всі три стадії доцільно застосовувати поетапно, оскільки вони сприяють складному розумовому процесі. Розвиваючи критичне мислення учнів необхідно застосовувати методи і прийоми відповідно до стадій технології.

Уроки математики створюють необхідні умови для формування та розвитку критичного мислення (розв'язування задач, проблем, опрацювання інформації, вибір раціональних способів діяльності та оцінювання ситуацій). Розвиток критичного мислення учнів молодшого шкільного віку вимагає застосування методів аналізу, оцінки фактів, зіставлення, розкриття причинно-наслідкового зв'язку, узагальнення, пояснення причин і помилок, доказ і спростування. Розумові операції порівняння і зіставлення є домінуючими в процесі критичного мислення. Тому, важливо виявити рівень сформованості розвитку критичного мислення у дітей і надати їм необхідну допомогу [3].

Таким чином, впровадження у навчальний процес з математики проблемного навчання, порівняно із так званою «пасивною» моделлю має ряд переваг: учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку); відсоток засвоєння, як правило, високий; педагог сильніше розкривається перед учнями як особистість, виступає як лідер, організатор; роль учнів активна, вони приймають важливе рішення стосовно процесу навчання; джерело мотивації внутрішнє (інтерес самого учня).

Критичне мислення не є ціллю, а лише інструмент для розвитку математичних знань, умінь та навичок. Коли учні мають справу з деякою інформацією, вони вчаться тренувати мислення, інтелектуальні здібності, не знаючи, що їх інструментом є математика. Учні використовують набуті навички для розвитку свого творчого потенціалу: їм легше створювати власні творчі продукти, якщо вони знають і вміють більше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко В. Г. Проблемний підхід до навчання математики : методичний посібник. Київ: 2005. 88 с.
2. Созанська О. Проблемне навчання – основа розвитку творчого мислення учня. Заст. директора шк. 2013. № 8. С. 30–39.
3. Янц Н. Д. Класифікація проблемних ситуацій як напрям наукових пошуків. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. Харків: Харківський нац. пед. ун-тет імені Г.С.Сковороди, 2008. Вип.27. С.149-155.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. Посіб. К. : Академія, 2001. 528 с.